

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการตลาดผลิตภัณฑ์ไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

State Sericulture and silk products of the farmer market , Chiang Mai

บัวแก้ว โกมลนาค (Bua Kaew Komlnark) * บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keow –Vane) **

เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (Benjamath Uprasert) ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม 2) สภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และการตลาดไหม 3) ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และการตลาดไหม และ 4) ข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในการพัฒนาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ในจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาค้นครั้งนี้มีจำนวน 123 ราย จากประชากรเกษตรกรผู้เลี้ยงไหมในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งหมด 306 ราย มีการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นหญิงมากกว่าชาย อายุเฉลี่ย 50.09 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แรงงานในครัวเรือนส่วนใหญ่มี 2 คน เฉลี่ยเป็นชาย 1 คน และหญิง 1 คน เกษตรกรทั้งหมดปลูกหม่อนพันธุ์บุรีรัมย์ 60 นอกเขตพื้นที่ชลประทานบนพื้นที่เฉลี่ย 4.45 ไร่ และเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริมโดยส่วนใหญ่เลือกเลี้ยงไหมพันธุ์ดอกบัว การปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมสร้างรายได้เฉลี่ย 9,691.06 บาทต่อปี ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากไหมคือ รังไหม จำหน่ายได้ราคาเฉลี่ย 189.61 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนใหญ่จำหน่ายให้ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติเชียงใหม่ เส้นไหมจำหน่ายได้ราคาเฉลี่ย 1,202.08 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนใหญ่จำหน่ายให้สวนจิตรลดา และผ้าไหมจำหน่ายได้ราคาเฉลี่ย 785.71 บาทต่อชิ้น ส่วนใหญ่จำหน่ายภายในชุมชนและงานบุญ เกษตรกรส่วนมากได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งที่เป็นสื่อมวลชนน้อย และจากแหล่งที่เป็นสื่ออื่นๆ โดยเฉลี่ยน้อยที่สุด เกษตรกรทั้งหมดเคยเข้าร่วมประชุมฝึกอบรม และเห็นประโยชน์ที่ได้รับจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมน้อย แต่เห็นสิ่งที่ได้รับจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและเห็นปัญหาและอุปสรรคในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมอยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรยังมีข้อเสนอแนะซึ่งแบ่งออกเป็นด้านๆ ได้แก่ ด้านสังคม เศรษฐกิจ กายภาพ ชีวภาพ และปัจจัยอื่นๆ อีกด้วย

คำสำคัญ การปลูกหม่อน การเลี้ยงไหม ตลาดผลิตภัณฑ์ไหม จังหวัดเชียงใหม่

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตรมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail a_net.2008@hotmail.com

** รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน ส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail bumpen.keo@stou.ac.th

*** รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ ส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail mailto:agashben@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

Abstract

The purposes of this research were to study 1) socio-economic fundamental situation of mulberry planting and silkworm raising farmers 2) situation of mulberry planting, silkworm raising and silk products marketing 3) problems and recommendations for mulberry planting, silkworm raising and silk products marketing of farmers in Chiangmai Province.

The studied samples in this research were 123 farmers out of the total 306 silkworm raising farmers in Chiangmai Province. Data was collected by interview form and analyzed by statistics i.e. frequency, percentage, mean and standard deviation with computer programs.

From the research results, it was concluded that most of the farmers were female with the average age at 50.09 years. They completed Prathom 4. Most of their household labor was 2 persons, averagely 1 man and 1 women. All of the farmers planted mulberry, Buriram 60 variety, outside the irrigation area, on the average area 4.45 rai and raised silkworm as their extra job. They mostly raised silk, Dokbua variety, planting mulberry and silkworm raising generated their average income for 9,691.06 baht/year. A product derived from silk was cocoon. The average price was 189.61 baht/kg, mostly sold out to Chiangmai Chalermphrakiat Mulberry and Silk Center. The average price of silk thread was 1,202.08 baht/kg and mostly sold out to Chitralada Palace. The average price of silk cloth was 785.71 baht/piece and mostly sold out in community or in religious events. Most farmers received news and information from individual media at low level while from other source of media was averagely at the lowest level. All of them used to attend training and realized benefit to be gained at low level. On the contrary, their awareness of what to receive from planting mulberry and silkworm raising and problems in planting mulberry and silkworm raising were at medium level. Apart from this, their recommendations were made on several aspects i.e. social, economics, physical, biological and other factors.

Keywords: Mulberry Planting, Silkworm Raising, Silk Products Marketing, Chiangmai Province

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตรมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช e-mail a_net.2008@hotmail.com

** รองศาสตราจารย์บำเพ็ญ เขียวหวาน ส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช e-mail bumpen.keo@stou.ac.th

*** รองศาสตราจารย์ ดร. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ ส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช e-mail mailto:agashben@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

บทนำ

มนุษย์รู้จักการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมาไม่ต่ำกว่า 4,000 ปี โดยจีนเป็นชาติแรกที่นำเส้นใยไหมมาทอเป็นอาภรณ์เครื่องนุ่งห่ม และส่งไปขายต่างประเทศเป็นเวลานานกว่า 1,000 ปี ความลับเรื่องไหมจึงได้แพร่ไปถึงประเทศญี่ปุ่น ประมาณ พ.ศ. 738 และที่ยุโรป เช่น ฝรั่งเศส อิตาลี ประมาณ พ.ศ. 1818 ในอินเดียไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่า ได้รับความรู้ไปจากจีน หรือคิดค้นขึ้นเอง แต่เชื่อว่า อินเดียมีการเลี้ยงไหมมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล

การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในประเทศไทย อาจจะเริ่มต้นโดยคนไทยที่อพยพลงมาจากประเทศจีน ที่เลี้ยงไหมไว้เพื่อทอเป็นเครื่องนุ่งห่มใช้เองเท่านั้น เมื่อ พ.ศ. 2444 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยในเรื่องการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมาก จึงโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงเกษตรธิการดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงไหม โดยว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญชาวญี่ปุ่น ซึ่งมี ดร. โทยาม่า เป็นหัวหน้าคณะ ให้มาสร้างสถานีเลี้ยงไหมปลูกหม่อน ณ ตำบลทุ่งศาลาแดง กรุงเทพมหานคร และได้ยกแผนกไหมขึ้นเป็น "กรมช่างไหม" เมื่อ พ.ศ. 2446 แล้วขยายงานจัดตั้งสาขาขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมา เมื่อ พ.ศ. 2447-2448 และ พ.ศ. 2478 ทางราชการได้จัดตั้งโรงสาวไหมกลางขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมา เพื่อเป็นศูนย์กลางของกิจการไหมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 14 จังหวัด พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา กรมกสิกรรมจึงโอนงานมาดำเนินการขยายสถานีส่งเสริมการเลี้ยงไหมขึ้นอีก 2 แห่ง คือ สถานีส่งเสริมการเลี้ยงไหมที่จังหวัดอุบลราชธานี และจังหวัดบุรีรัมย์ และเมื่อ พ.ศ. 2509 ได้ร่วมมือกับรัฐบาลญี่ปุ่นตามแผนโคลัมโบก่อตั้ง ศูนย์วิจัยและอบรมไหมนครราชสีมาขึ้น และเป็นศูนย์กลางวิชาการเรื่องหม่อนไหม ดำเนินงานค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมอย่างจริงจัง นอกจากนี้สถานศึกษาในระดับสูง เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และวิทยาลัยเกษตรกรรมต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ก็ได้เปิดสอนวิชาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมขึ้นอย่างจริงจัง เพื่อส่งเสริมความรู้ในระดับการศึกษาชั้นสูงควบคู่กันไป ด้วย (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2555)

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการเลี้ยงไหมจากแบบอุตสาหกรรมในครัวเรือนมาเป็นแบบอุตสาหกรรมเชิงพาณิชย์ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเทคนิควิชาการเลี้ยงไหมแผนใหม่ให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไหมได้รับผลตอบแทนสูงสุด ซึ่งปัจจัยที่มีความสำคัญต่อผลสำเร็จของการเลี้ยงไหมก็คือ หม่อนดังนั้นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เกษตรกรจะต้องคำนึงถึงในการเลี้ยงไหมคือการดูแลและการจัดการสวนหม่อนที่ดีเพื่อให้ต้นหม่อนแข็งแรงให้ผลผลิตใบหม่อนสูงและมีคุณค่าทางอาหารสูงด้วย

การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นการเกษตรที่ผสมระหว่างการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งต้องใช้ความรู้ความเข้าใจแบบผสมผสานทั้งการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เช่นการเตรียมดิน การปลูก การบำรุงรักษาดันหม่อน และการเลี้ยงและดูแลตัวไหม ผสมผสานกันไป

จากจุดเริ่มต้นในการนำไหมไทยสู่เวทีการค้าโลก จึงส่งผลสะท้อนกลับมายังรัฐบาลไทยในการกำหนดเป็นนโยบายอย่างชัดเจนเพื่อวางรากฐานของการพัฒนาตั้งแต่ต้นน้ำ คือเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมไปถึงผู้ทอผ้าไหมแปรรูปผลิตภัณฑ์ การจำหน่ายโดยนักการตลาดมืออาชีพเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ไหมไทยเป็นสินค้าหนึ่งในตลาดโลกอย่างยั่งยืนดังนั้นจากประเด็นปัญหาดังกล่าว

ภาคเหนือโดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่มีภูมิอากาศที่เหมาะสมกับการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมเนื่องจากมีอากาศเย็น สภาพดินเหมาะสมกับการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมเป็นอย่างดี ผลผลิตหม่อนที่มีคุณภาพและให้ผลผลิตสูง ตลอดจนการเลี้ยงไหมก็จะให้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี และในจังหวัดเชียงใหม่เป็นที่ตั้งของศูนย์หม่อนไหม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยว ผ้าไหมหรือผลิตภัณฑ์ของไหมเป็นสิ่งที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว

จากความสำคัญ สถานการณ์โลกและในประเทศไทย รวมถึงอนาคตของไหมและการตลาดไหมนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะรู้ถึงสภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการตลาดผลิตภัณฑ์ไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และการตลาดผลิตภัณฑ์ไหมของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษา ลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ ของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม ในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแหล่งข้อมูลและประโยชน์การปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม
3. เพื่อศึกษาสภาพการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาการตลาดผลิตภัณฑ์ไหมของเกษตรกรจังหวัดเชียงใหม่
5. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะ การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และตลาดผลิตภัณฑ์ไหมของเกษตรกร ในจังหวัดเชียงใหม่

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้มีกรอบแนวคิด คือ เป็นการวิจัย สภาพการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม และการตลาดไหม ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมและการตลาดไหม และข้อเสนอแนะ ของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม ในการพัฒนาปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ประชากรในขอบเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีเกษตรกรที่ทำกรปลูกหม่อนเลี้ยงไหม 306 ราย จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 123 ราย ซึ่งได้จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973) และใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับการวิจัย ซึ่งแบบสัมภาษณ์มีทั้งชนิดปลายปิดและปลายเปิด

แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 6 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ตอนที่ 2 แหล่งข้อมูลและประโยชน์ ตอนที่ 3 สถานการณ์ปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ตอนที่ 4 ผลิตภัณฑ์หม่อนและไหม ตอนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรคการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตอนที่ 6 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการตลาดไหม แบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วนำไปทดสอบสัมภาษณ์กับเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจำนวน 30 ราย แล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient: α) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.831

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างมาจัดทำรหัสข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าสูงสุด-ต่ำสุด ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า

ข้อมูลส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 41-50 ปี อายุเฉลี่ย 50.09 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรต่ำกว่า 5 ไร่ มีการถือครองที่ดินโดยเป็นเจ้าของที่ดินต่ำกว่า 5 ไร่ ส่วนที่เช่าที่ดินทำการเกษตรมีพื้นที่เช่าต่ำกว่า 5 ไร่ ค่าเช่าที่ดิน 500 บาทต่อไร่ต่อปี และ 1,000 บาทต่อไร่ต่อปี นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรที่อาศัยที่ดินผู้อื่นซึ่งส่วนใหญ่ทำการเกษตรบนที่ดินขนาด 2 ไร่

การปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมของเกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้แรงงานในครัวเรือนจำนวน 2 คน เฉลี่ยเป็นแรงงานชาย 1 คน และแรงงานหญิง 1 คน

ด้านรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมส่วนใหญ่จะมีรายได้จากการเกษตรระหว่าง 50,001-100,000 บาทต่อปี โดยมีรายได้จากการเกษตรเฉลี่ยปีละ 80,528 บาท และมีรายได้นอกภาคการเกษตรระหว่าง 10,000-50,000 บาทต่อปี โดยมีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ยปีละ 49,951 บาท

เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมาแล้ว 1-2 ปี และยังเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นด้วย โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. รองลงมาคือ สหกรณ์การเกษตร และกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งพบว่าโดยส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นนอกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมอีก 1 กลุ่ม

แหล่งข้อมูลและประโยชน์กิจกรรมปลูกหม่อนเลี้ยงไหม แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งที่มาของข้อมูลที่เป็นสื่อบุคคลในระดับน้อย โดยเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งที่มาของข้อมูลที่เป็นสื่อบุคคลในระดับปานกลางจากแหล่งที่มาจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร, ผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม, และสมาชิกผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งที่มาของข้อมูลที่เป็นสื่อบุคคลในระดับน้อยที่สุด จากแหล่งที่มาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐของหน่วยงานอื่น, ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน, เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล, พ่อค้าท้องถิ่น, และเจ้าหน้าที่บริษัท

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ส่วนด้านการได้รับข้อมูลจากแหล่งที่เป็นสื่ออื่นๆ พบว่า เกษตรกรได้รับข้อมูลจากแหล่งที่เป็นสื่ออื่นๆ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม พบว่าเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารระดับมากจากแหล่งที่เป็นเอกสารของศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติจังหวัดเชียงใหม่ และเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งที่เป็นสื่ออื่นๆ ในระดับน้อยที่สุด มาจากแหล่งที่เป็นเอกสารของหน่วยงานราชการอื่นๆ, วิทยุกระจายเสียง, หอกระจายเสียง, หนังสือพิมพ์, วิทยุโทรทัศน์, และงานเทศกาล

สำหรับด้านการฝึกอบรมนั้น เกษตรกรทั้งหมดเคยเข้าร่วมประชุมฝึกอบรมทั้งสิ้น โดยส่วนใหญ่จะเข้าร่วมประชุมฝึกอบรมและดูงานจำนวน 2 ครั้ง รองลงมาคือ เข้าร่วมประชุมฝึกอบรมและดูงานจำนวน 3 ครั้ง และ 1 ครั้ง ตามลำดับ โดยลักษณะการอบรมที่เกษตรกรเข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นลักษณะการฝึกอบรม สัมมนา รองลงมาคือ ดูงาน ทั้งนี้ ไม่พบว่าเกษตรกรเคยเข้าร่วมการประชุมใด ๆ

เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในระดับน้อย โดยเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในระดับปานกลางในด้านการใช้ทำเครื่องนุ่งห่มจากใยไหม และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในระดับน้อย ในด้านประโยชน์ในด้านการทำเครื่องดื่ม ใช้ทำชาใบหม่อน น้ำลูกหม่อน, ใช้สำหรับเครื่องสำอางค์ (สบู่น้ำมัน, แป้งทาหน้า), และทำหัตถกรรมกระดาษสา อีกทั้ง เกษตรกรยังมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในระดับน้อยที่สุดด้านประโยชน์ในด้านประกอบอาหาร ทำแยมลูกหม่อน, สมุนไพร, และทำไวน์

นอกจากนี้ พบว่าเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้รับจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในระดับปานกลางทั้งหมด ได้แก่ ด้านการทำให้มีการจัดการใช้ที่ดินค่อนข้างแอ่งแอ้ง, ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์, ได้มีโอกาสรับความรู้เพิ่มเติม, ได้เพื่อนได้รวมกลุ่ม, ได้สืบทอดวัฒนธรรมการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม, ได้พบปะเจ้าหน้าที่เกษตร, ได้รับการสนับสนุนด้านต่างๆ จากเจ้าหน้าที่เกษตร, และสร้างรายได้ให้กับตัวเอง

สภาพการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนทั้งหมดทำการปลูกหม่อนพันธุ์บุรีรัมย์ 60 โดยส่วนใหญ่มีพื้นที่ปลูกอยู่นอกเขตพื้นที่ชลประทานและปลูกบนพื้นที่ต่ำกว่า 5 ไร่ โดยมีพื้นที่ปลูกหม่อนเฉลี่ย 4.45 ไร่ ส่วนด้านการเลี้ยงไหมพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงไหมเป็นอาชีพรอง โดยส่วนมากเลือกเลี้ยงไหมพันธุ์ดอกบัว รองลงมาคือ พันธุ์นางลาย และนางเหลือง ตามลำดับ ส่วนใหญ่เลี้ยงไหม 2-4 รุ่นต่อปี และเลี้ยงแม่ไหม 50-100 แม่ต่อรุ่น

การตลาดผลิตภัณฑ์ไหม จากผลการวิจัย ปรากฏว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรจำหน่ายรังไหมให้กับศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติจังหวัดเชียงใหม่ รองลงมาจำหน่ายให้กับบริษัทเจทีซีดี และเกษตรกรจำหน่ายเส้นไหมให้กับสวนจิตรลดา รองลงมาจำหน่ายให้กับโครงการศูนย์ศิลปาชีพ นอกจากนี้ พบว่าส่วนใหญ่เกษตรกรจำหน่ายผ้าไหมภายในชุมชนและงานบุญ รองลงมาคือ จำหน่ายให้ภาคอีสานและขายทั่วไปตามเทศกาล

ผลิตภัณฑ์หม่อนและไหมสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร ทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ระหว่าง 4,000-10,000 บาทต่อปี รองลงมาคือ 10,001-20,000 บาทต่อปี และ 20,001-30,000 บาทต่อปี ตามลำดับ โดยเฉลี่ยเกษตรกรมีรายได้จากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม 9,691.06 บาทต่อปี ชนิดผลิตภัณฑ์จากไหมที่ผลิตได้คือ รังไหม เส้นไหม และผ้าไหม ตามลำดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายรังไหมได้ในราคา 120-170 บาทต่อกิโลกรัม ราคาเฉลี่ยที่จำหน่ายได้คือ 189.61 บาทต่อกิโลกรัม จำหน่ายเส้นไหมได้ในราคา 1,200 บาทต่อกิโลกรัม ราคาเฉลี่ยที่จำหน่ายได้คือ 1,202.08 บาทต่อกิโลกรัม และจำหน่ายผ้าไหมได้ในราคา 500 บาทต่อชิ้น ราคาเฉลี่ยที่จำหน่ายได้คือ 785.71 บาทต่อชิ้น

ปัญหาและอุปสรรคการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม โดยภาพรวมเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรมีความคิดเห็นว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมระดับมากที่สุดในด้านโรคไหม และปัญหาและอุปสรรคระดับมากในด้านขาดแคลนน้ำชลประทานในการปลูกหม่อน, และสภาพภูมิประเทศไม่เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่ามีปัญหาและอุปสรรคระดับปานกลางในด้านการขาดความชำนาญการปลูกหม่อน โรคแมลงศัตรูหม่อน เงินทุนสำหรับการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมไม่เพียงพอ อุปกรณ์การเลี้ยงไหมไม่เพียงพอ ขาดแคลนแรงงาน ขาดแคลนพันธุ์หม่อน และขาดแคลนพันธุ์ไหม

ข้อเสนอแนะ จากการศึกษาปรากฏว่า เกษตรกรมีปัญหาและมีข้อเสนอแนะซึ่งแบ่งออกเป็นด้านๆ ได้แก่

1) ปัญหาด้านสังคม 1.1 ควรกำหนดเขตส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่และพื้นฐานเกษตรกร เนื่องจากไหมเป็นสัตว์จำพวกแมลงที่ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมได้รวดเร็ว หากปลูกหม่อนเลี้ยงไหมอยู่ที่สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมอาจจะทำให้เกิดความเสียหายได้ เช่น อุณหภูมิของอากาศที่ร้อนหรือเย็นมากเกินไปจะทำให้การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมไม่ให้ผล 1.2 พื้นฐานของเกษตรกร การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมจะต้องมีความรู้ทั้งปลูกพืชและสัตว์โดยเฉพาะตัวหนอนไหมเป็นแมลงที่มีความอ่อนแอมาก จะต้องมีความชำนาญสูงและจะต้องมีใจรักในอาชีพการเลี้ยงไหม เพราะเป็นงานที่ละเอียดและจะต้องสะอาด เนื่องจากตัวหนอนเป็นแมลงที่อ่อนแอมาก 2) ปัญหาด้านเศรษฐกิจควรให้ใช้ปุ๋ยพืชสดและปุ๋ยคอก เนื่องจากว่า ปุ๋ยเคมีมีราคาแพงมาก และคลุมดินด้วยเศษวัสดุทางการเกษตร 3) ปัญหาด้านกายภาพต้องการให้ภาครัฐจัดหาแหล่งเงินทุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เพื่อกู้ยืม ขุดเจาะน้ำบาดาล เพื่อให้มีน้ำเพียงพอสำหรับแปลงหม่อนในฤดูแล้ง 4) ปัญหาด้านชีวภาพต้องการให้มีการฝึกอบรมระยะสั้นเกี่ยวกับโรคไหม และวิธีป้องกันไม่ให้เกิดโรคไหม และต้องการให้นักวิชาการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับโรคไหม 5) ปัญหาด้านปัจจัยอื่นๆต้องการให้ภาครัฐกำกับดูแลการรับซื้อรังไหม และกำหนดตารางราคารังไหม เพื่อให้ภาคเอกชนที่รับซื้อรังไหมมีมาตรฐานการซื้อขายรังไหมที่มีความเป็นธรรม
อภิปรายผล

1. ลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม เพศของเกษตรกรที่ทำกรปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมในจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย อาจมีสาเหตุมาจากลักษณะของงานปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมซึ่งเป็นงานที่ละเอียดอ่อนและต้องสะอาด ในขณะที่เพศชายจะใช้แรงงานในการทำงานซึ่งสร้างรายได้หลักให้กับครัวเรือน

เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เนื่องจากสภาพพื้นฐานส่วนใหญ่ของแต่ละครอบครัวมีบุตรหลานหลายคน ฐานะยากจน จึงอาศัยความรู้ที่มีอยู่เดิมรวมทั้งประสบการณ์การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมที่ได้รับจากบรรพบุรุษซึ่งถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้รับการฝึกฝนและปฏิบัติบ่อยครั้งจนเกิดความชำนาญ ก็สามารถประกอบอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัวได้ ภายใต้การให้ความสำคัญและการให้การสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3

The 3rd STOU Graduate Research Conference

ขนาดพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ส่วนใหญ่มีขนาดต่ำกว่า 5 ไร่ โดยเกษตรกรบางส่วนที่อาศัยที่ดินผู้อื่นทำการเกษตร การมีที่ดินจำนวนน้อย สะท้อนภาพให้เห็นได้ว่าเกษตรกรสามารถปลูกหม่อนเลี้ยงไหมได้ในจำนวนไม่มากนัก

แรงงานในครัวเรือนของเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีจำนวน 2 คน ถือว่ามีแรงงานไม่มากนัก ในขณะที่การเลี้ยงไหมวัยแก่จำเป็นต้องใช้แรงงานมาก เพื่อการเก็บเกี่ยวใบหม่อนที่มากขึ้น และการเก็บไหมสุกเข้าจ่อเพื่อให้ไหมทำรังในอัตราที่เหมาะสม ซึ่งจะทำให้ได้รังไหมที่มีคุณภาพ ดังนั้น หากเกษตรกรมีแรงงานในครัวเรือนน้อย อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพรังไหม และหากต้องจ้างแรงงานภายนอก ก็อาจจะทำให้มีต้นทุนด้านแรงงานนี้เพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมาแล้ว 1-2 ปี โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. สหกรณ์การเกษตร และ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ตามลำดับ การที่เกษตรกรเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ก็เพราะต้องการมีอำนาจต่อรองกับภาครัฐเกี่ยวกับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต และความรู้ทางวิชาการ นอกจากนี้ยัง ต้องการแหล่งเงินทุน เพื่อกู้ยืมไปใช้ลงทุนในการทำเกษตร

2. แหล่งข้อมูลและประโยชน์กิจกรรมปลูกหม่อนเลี้ยงไหม แสดงให้เห็นว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากแหล่งที่มาของข้อมูลที่เป็นสื่อบุคคลจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ผู้นำและคณะกรรมการกลุ่ม นอกจากนี้ เกษตรกรได้รับข้อมูลจากแหล่งที่เป็นสื่อข้อมูลข่าวสารจากจากศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนสื่อที่มาจากหน่วยงานราชการอื่นๆ วิทยุกระจายเสียง หอกระจายเสียง หนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ และงานเทศกาล อยู่ในระดับน้อยที่สุด สำหรับด้านการฝึกอบรมนั้น เกษตรกรทั้งหมดเคยเข้าร่วมการฝึกอบรม สัมมนา

เกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในระดับปานกลางในด้านการใช้ทำเครื่องนุ่งห่มจากใย ส่วนในด้านประโยชน์ในด้านการทำเครื่องดื่ม อาหาร และหัตถกรรมอื่นๆ เช่น กระดาษสาอยู่ในระดับน้อยและน้อยที่สุด

นอกจากนี้ พบว่าเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ได้รับจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในระดับปานกลางทั้งหมด ได้แก่ ด้านการทำให้มีการจัดการใช้ที่ดินค่อนข้างแห้งแล้ง ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้มีโอกาสรับความรู้เพิ่มเติม ได้เพื่อนได้รวมกลุ่ม ได้สืบทอดวัฒนธรรมการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม ได้พบปะเจ้าหน้าที่เกษตร ได้รับการสนับสนุนด้านต่างๆ จากเจ้าหน้าที่เกษตร และสร้างรายได้ให้กับตัวเอง

3. สภาพการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดในจังหวัดเชียงใหม่เลือกปลูกหม่อนพันธุ์บุรีรัมย์ 60 การที่เกษตรกรเลือกหม่อนพันธุ์บุรีรัมย์ 60 เพราะเป็นพืชที่ทนแล้ง ขยายพันธุ์ง่าย โดยวิธีปักชำ และให้ผลผลิตสูง แม้ปลูกนอกเขตพื้นที่ชลประทานเพราะเป็นพืชที่ทนแล้งได้ อย่างไรก็ตาม การที่เกษตรกรทำการปลูกหม่อนนอกเขตพื้นที่ชลประทานนี้จะส่งผลให้เกษตรกรขาดน้ำในการเพาะปลูกช่วงฤดูแล้ง และด้วยข้อจำกัดในเรื่องน้ำ จึงทำให้เกษตรกรไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกออกไปได้ เพราะเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำ ผลผลิตที่ได้จึงน้อย

นอกจากนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังเลี้ยงไหมเป็นรองหรือเป็นอาชีพเสริม โดยเลือกพันธุ์ดอกบัว รองลงมาคือ พันธุ์นางลาย และ นางเหลือง ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะพันธุ์ดอกบัวเป็นลูกผสมพันธุ์ไทย พันธุ์นางลาย และนางเหลือง เป็นพันธุ์ไหมที่เลี้ยงง่าย มีความแข็งแรงและมีความต้านทานอุณหภูมิ เหมาะสำหรับเกษตรกรที่ขาดความ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ชำนาญการเลี้ยงไหม หรือมีสภาพโรงเลี้ยงไหมที่ไม่มาตรฐาน แต่ผลผลิตเส้นไหมต่ำกว่าพันธุ์ลูกผสมต่างประเทศ อีกทั้งมีข้อจำกัดเรื่องใบหม่อนที่นำมาเลี้ยงไหม อุปกรณ์การเลี้ยงไหมไม่พอเพียง ขาดแคลนแรงงาน และขาดความรู้ประสบการณ์ การบริหารจัดการแปลงหม่อนที่จะเลี้ยงไหมแต่ละรุ่น

4. การตลาดผลิตภัณฑ์ไหม พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรมีรายได้จากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เฉลี่ย 9,691.06 บาทต่อปี โดยเกษตรกรไม่สามารถสร้างรายได้จากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมให้เพิ่มขึ้นได้ และยังพบว่า การจำหน่ายรังไหม เส้นไหม และผ้าไหมที่ได้ตามราคาที่ทางราชการกำหนดราคาไว้ เกษตรกรพอใจกับรายได้ที่ได้รับกับการเลี้ยงไหม เพราะการเลี้ยงไหมมีวงจรการผลิตสั้น และมีตลาดที่แน่นอน

5. ปัญหาและอุปสรรคการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม โดยภาพรวมเกษตรกรมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในระดับปานกลาง โดยเกษตรกรมีความคิดเห็นว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมระดับมากที่สุดในด้านโรคไหม และปัญหาและอุปสรรคระดับมากในด้านขาดแคลนน้ำชลประทานในการปลูกหม่อน และสภาพภูมิประเทศไม่เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่ามีปัญหาและอุปสรรคระดับปานกลางในด้านการขาดความชำนาญการปลูกหม่อน โรคแมลงศัตรูหม่อน เงินทุนสำหรับการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมไม่เพียงพอ อุปกรณ์การเลี้ยงไหมไม่เพียงพอ ขาดแคลนแรงงาน ขาดแคลนพันธุ์หม่อน และขาดแคลนพันธุ์ไหม

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ประเด็น ดังนี้

1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ

- 1.) รัฐบาลควรสนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรมีระบบน้ำในแปลงหม่อน โดย การสนับสนุนให้ขุดบ่อบาดาลสูบน้ำมาใช้ในแปลงหม่อน
- 2.) ภาครัฐควรจัดแบ่งเขตในการส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม โดยคำนึงถึง สักยภาพของพื้นที่การปลูกหม่อน
- 3.) ควรส่งเสริมการใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด แทนการใช้ปุ๋ยเคมี และคลุมดิน ด้วยวัสดุการเกษตร เพื่อลดต้นทุนการผลิต
- 4.) ควรให้มีการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้น เกี่ยวกับการป้องกันกำจัด โรคไหม
- 5.) หน่วยงานภาครัฐ เข้าไปดูแลจัดการเรื่อง การตลาดรังไหม ควรกำหนดราคารับ ซื้อ และวิธีการรับซื้อที่มีมาตรฐาน เพื่อความยุติธรรม

1.2 ข้อเสนอแนะต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

- 1.) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนา อาชีพการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมด้านปัจจัยการผลิต

1.3 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

- 1.) ควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าของ ผลิตภัณฑ์เช่น การแปรรูป น้ำผลไม้และการทำไวท์หม่อนจากลูกหม่อน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

2.) ควรพัฒนาฝีมือในการทอผ้า ที่สวยงาม และการให้สีสันทที่สวยงาม

3.) ควรพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกหม่อนและเลี้ยงไหม และตลาดผลิตภัณฑ์ไหมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในจังหวัดเชียงใหม่

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการเลี้ยงไหมวัยอ่อนก่อน แล้วส่งให้เกษตรกรเลี้ยงวัยแก่ จะช่วยให้ระยะการเลี้ยงไหมของเกษตรกรสั้นลง เพื่อเกษตรกรจะได้ทำการเลี้ยงไหมเพิ่มขึ้นต่อรุ่น ต่อปี และจำนวนการเลี้ยงไหมเพิ่มขึ้น

2.3 ควรทำการวิจัย ปัจจัยที่มีผลต่อการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เนื่องจาก

1.) สภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ทำให้ภูมิอากาศแปรปรวน เกิดความแห้งแล้ง และอากาศร้อน

2.) การรวมตัวของอาเซียน ทำให้เกิดการแข่งขัน เรื่องการตลาด ผลิตภัณฑ์ไหม

3.) การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ไหม

เอกสารอ้างอิง

“การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม” (2547) ใน *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนเล่ม 7* กรุงเทพมหานคร :

โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

กิตติ สิริพลภ (2540) “การสื่อสารการตลาดแบบครบเครื่อง” *วารสารบริหารธุรกิจ : Journal of business administration* 20, 75(ก.ค. – ก.ย. 2540) : 51-60

เกตุร ใบบัวกลิ่น (2550) *การส่งเสริมการตลาด* กรุงเทพมหานคร: บริษัททริปเปิ้ล เอ็ดดูเคชั่น จำกัด

เกศินี ปาชนะนันท์ (2533) “ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ของสตรีชนบท” *Proceedings of the 3th Kasetsart University Annual Conference : Plants, Bangkok (Thailand)* : 682-688

เกศินี ปาชนะนันท์ (2539) “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยี การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของสตรีเกษตรกร” *วารสารวิทยาศาสตร์ (สาขาสังคมศาสตร์)* 17, 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม) : 97-117

เกศินี ปาชนะนันท์ (2540) ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรแผนใหม่ระดับฟาร์ม” *วารสารเกษตรศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์* 18, 1 : 11-24

กรมส่งเสริมการเกษตร (2532) *เอกสารวิชาการหม่อนไหม*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

กรมวิชาการเกษตร (2541) *การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม* กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยหม่อนไหม กรมวิชาการเกษตร กระทรวงและสหกรณ์

กรมส่งเสริมการเกษตร (2544) *นโยบายและแนวทางส่งเสริมการเกษตร ปี 2545*
 กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการเกษตร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

กรมหม่อนไหม (2555) เกี่ยวกับไหม : สายพันธุ์ ไหมที่ใช้ในอุตสาหกรรม.(ออนไลน์

www.gsds.go.th/qthaisilk/inside.php?com_option=page&aid=8 เมื่อวันที่ 26 กันยายน

2555

นิตยาพร เสมอใจ (2550) พฤติกรรมผู้บริโภค กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น

ชินจิตต์ แจ้เจนกิจ (2548) กลยุทธ์สื่อสารการตลาด กรุงเทพมหานคร : Barnd Age Books

ดารา ทิปะปาล (2541) การสื่อสารการตลาด กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สถาบัน
 ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ทิพรณี เสนะวงศ์ และธนศ จันทน์เทศ (2540) การศึกษาเวลาการตัดผ้าหม่อนที่เหมาะสมเพื่อให้ผลผลิตสูง
 สถานีทดลองหม่อนไหมเชียงใหม่ รายงานการค้นคว้าวิจัย ขอนแก่น : สถานีทดลองหม่อนไหม
 ขอนแก่น สถาบันวิจัยหม่อนไหม กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ทิพรณี เสนะวงศ์ และเพิ่มศักดิ์ สุภาพรเหมินทร์ (2541) การศึกษาอายุการเก็บเกี่ยวของหม่อน
 ที่เหมาะสมในการทำกระดาษ รายงานการค้นคว้าวิจัย เชียงใหม่ : สถานีทดลองหม่อนไหมเชียงใหม่
 ศูนย์วิจัยพืชไร่เชียงใหม่ กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ธีรพันธ์ โล่ทองคำ (2545). *IMC in action=* สื่อสารการตลาดแบบครบวงจรเชิงปฏิบัติการ

กรุงเทพมหานคร: ทิปโปงพอยท์

ธงชัย สันติวงษ์ (2546) การตลาดกลไกสู่โลกกว้าง กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชุมช่างจำกัด

ธงชัย ลิทธิสงคราม และสุเมณี รักสังข์ (2534) ศึกษาปัญหาและวิธีการที่เหมาะสมในการป้องกันโรคไหม รายงาน
 การค้นคว้าวิจัย สถาบันวิจัยหม่อนไหม กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

นพรัตน์ ภูมิวุฒิสาร (2543) การจัดการส่งเสริมการตลาด กรุงเทพมหานคร : คณะ

พาณิชยศาสตร์ และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นพรัตน์ ภูมิวุฒิสาร (2543) การจัดการส่งเสริมการตลาด = *Promotion management*

กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการตลาด คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปาริชาติ มหิตานุภาพ (2544) การศึกษาความจำเป็นในการฝึกอบรมด้านวิชาการของผู้เลี้ยงไหมพันธุ์ไทยลูกผสม
 ในจังหวัดขอนแก่น วิทยาสตรมหาบัณฑิต สาขาเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

พุทขชาติ ลิปะยะคุณ (2541) การศึกษาคุณภาพผลผลิตรังไหมและเส้นไหมในภาคอุตสาหกรรม

กลุ่มหม่อนไหม กองส่งเสริมพืชสวน กรมส่งเสริมการเกษตร

พจนา วีระโสภณ และคณะ (2544) เอกราชของชาติไทยบนเส้นทางสายไหม กรุงเทพมหานคร :

ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

พรทิพย์ สุคนธ์สิงห์ และคณะ (2532) การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมกรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริม

การเกษตร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช (2539) การวางแผนงานประชาสัมพันธ์. นนทบุรี:

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช (2539) เอกสารการสอนชุดวิชา การบริหารงานประชาสัมพันธ์ = *Public
 relation administration* นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

- วสันต์ นุ้ยภิรมย์ และคณะ (2538) การศึกษาผลตอบสนองต่อปุ๋ย NPK ของหม่อนพันธุ์นครราชสีมา 60 ในสถานีวิจัยทดลองหม่อนไหมแพร่ รายงานการค้นคว้าวิจัย แพร่ : ศูนย์วิจัยหม่อนไหมแพร่ สถาบันวิจัยหม่อนไหม กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- วิโรจน์ แก้วเรือง (2535) “ไหม...คุณประโยชน์ที่ค้นพบอย่างไม่จบสิ้น ตอนที่ 1”
 (ออนไลน์ www.gotoknow.org/posts/451359 เมื่อวันที่ 26 กันยายน 2555)
- วิโรจน์ แก้วเรือง (2540) การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหม่อนไหมในรายงานการค้นคว้าวิจัย
 อุดรธานี : ศูนย์วิจัยหม่อนไหมอุดรธานี สถาบันวิจัยหม่อนไหม กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- วิโรจน์ แก้วเรือง (2540) หม่อน & ไหม พืชและสัตว์ สารพัดประโยชน์ กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยหม่อนไหม
- วิศิษฐ์ ไฝจันทร์ (2544) การยอมรับเทคโนโลยีการเลี้ยงไหมของเกษตรกรในจังหวัดกาญจนบุรี เกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ศิริพร บุญชู (2545) การศึกษาสภาพการใช้ปัจจัยเทคโนโลยีการผลิตต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตหม่อนของเกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมการเกษตร
- สิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ (2549) การโฆษณาและการส่งเสริมการตลาด = Advertising & promotion: an integrated marketing communication perspective. กรุงเทพมหานคร : ท็อป
- สิวลัย สิริมังกรรัตน์ และสฤณีพร ชูประยูร (2544) การใช้สารเคมีเพื่อป้องกันกำจัดโรคไหม้ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ฟีนีบิลิชซิ่ง
- เสน่ห์ ชุ่มใจ และเกศินี ปายะนันท์ (2553). ความรู้เรื่องการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรตำบลในภาคเหนือ
 ออนไลน์ ancha.lib.ku.ac.th/thail-ciard/hadle/009/27558 ค้นวันที่ 17 ตุลาคม 2555
- สันติ กลิ่งกลางดอน (2544) ความพึงพอใจต่อการเลี้ยงไหมเพื่อจำหน่ายรังของเกษตรกรใน
 จังหวัดกาญจนบุรี นนทบุรี : บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สิน พันธุ์พินิจ (2542) ระบบการส่งเสริมการเกษตรที่เหมาะสมสำหรับภาคกลางของประเทศไทย สถาบันวิจัยและพัฒนา นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สุรพงศ์ จันทพงษ์ (2545) “ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ของเกษตรกรในเขตพื้นที่ภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย” เกษตรศาสตร์มหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- สุวิมล แม้นจริง และเกตุร ไขบัวกลิ่น (2550) การส่งเสริมการตลาด = Marketing promotion
 กรุงเทพมหานคร : ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น
- เสรี วงษ์มณฑา (2540) การโฆษณาและการส่งเสริมการขาย = Advertising and sales promotion
 กรุงเทพมหานคร : ซีไรต์ และไซเท็กซ์
- สมหญิง ชูประยูร และคณะ (2540) การพัฒนาไหมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : กองส่งเสริมพืชสวน กรมส่งเสริมการเกษตร
- สมหญิง ชูประยูร และคณะ (2543) วิทยาการการผลิตไหม. กรุงเทพมหานคร : ฟีนีบิลิชซิ่ง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

เสริมยศ ธรรมรักษ์ และณัฐา ฉางชูโต (2549) การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ = *Integrated marketing communications*. ปทุมธานี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

Book

Yamane, Taro. 1973. *Statistics: An Introductory Analysis*. Third editio. Newyork : Harper and Row Publication.

